

Лужички Срби: судбина народа

Пише: Владислав Гулјевич

Сви знају да на Балкану постоји српски народ, али не знају сви да су балкански Срби, заправо, јужни Срби и да постоје још и северни – Лужички Срби. Немци их зову вендима, или сорабима, али не зна баш сваки Немац да су многе немачке градове, поред осталог и престоницу Немачке Берлин, основали Словени – Лужички Срби! Лајпциг, Цвикау, Алтанбург,

Дрезден некада су се звали другачије – Липск, Цвиков, Старград, Дрезна.

Асонанца са руским језиком не треба да чуди, пошто низ истраживача сматра да Лужички Срби не само да су своје пресељенике дали Балкану, где се данас налази савремена Јужна Србија, већ и истоку – земљама будуће Кијевске Русије.

С.Д.Прјамчук, руски истраживач историје и културе Лужичких Срба, Срболужичнин, представник „Друштва пријатељства Руса са Лужичанима - Лужичким Србима у Полабској Немачкој“ примећује, да су „са јужних обала Балтичког мора на исток кренула два таласа Словена: Кривичи, који су основали Смоленск, Полоцк, Витабск, Псков и Словени који су створили Новгород и населили се у Горњем Поволожју. Радимичи и Вјатичи „дошли су од Љаха“.

Лужичани су реликтни словенски етнос, који живи на територији савремене Немачке (у земљама Бранденбург и Саксонија). Савремена Лужичка Србија је одрезак некада моћне словенске државе, која се на западу граничила са немачким државама, а на истоку – са Пољацима и Чесима, укључујући и добар део савремене Пољске. „Дошли од Љаха“ заправо је значило, да су се лужички пресељеници покренули у страну Русије преко Пољске. Успут су многи од њих, нарочито лужички католици, остајали на пољској територији, мењајући национални идентитет и претварајући се у Пољаке, али је одређени део наставио да себе сматра Срболужичанима, понављајући у неку руку судбину својих рођака – Кашуба, омањег словенског етноса на северу Пољске, у Кашубији.

Кашуби су пружали отпор пољском утицају и дуго времена нису желали да мењају своју националну припадност. Међутим, данас су Кашуби, који су у давна времена упорно ратовали против Пољака, практично и сами постали Пољаци, јер је етничка дисатанца између Кашуба и Пољака изузетно мала. Али то није сметало Пољацима да протерају многе Кашубе заједно са немачким насељеницима ван граница Пољске после Другог светског рата. Од данас познатих припадника Кашуба могли би смо навести пољског премијера Доналда Туска.

Данас Лужичана има свега око 60 хиљада, али не сви од тих 60 хиљада Срболужичана говори срболужички језик. Многовековно суседство са германским и скандинавским народима – од Немаца до Данаца - доприносило је асимилационим процесима, услед којих преци некада борбеног племена Лужичана, који су се са оружјем у рукама борили за своју независност против данских и немачких витезова, полаганом препуштају своје позиције у тихој и неприметној „Хуманитарној борби“. Степен интаграције младих Лужичана у немачко друштво толико је висок, да практично сви они од младих година прелазе на немачки језик. Уз то још, Лужичани су по правилу лутеранци и католици, тојест, припадају основним религиозним конфесијама Немачке, растапајући се у укупној маси верујућих.

Током многих векова Германи су се старали да угуше Лужичке Србе и избришу са лица земље свако подсећање на њихово постојање. Забрањивано је да се користи лужички језик чак и у личном комуницирању и да се обележавају лужички празници. Све је већи број Срба Лужице прелазео на немачки језик. Чак и многи носиоци Немачке културе су се односили према Лужичанима са презрењем. У XVI веку Мартин Лутер их је означавао као „најгори од свих народа“ и предсказивао да кроз 100 година од њиховог језика неће остати ни трага.

Са доласком нациста на власт живот Лужичких Срба претворио се у пакао. Хитлер их је прогласио србојезичким аријевцима, које треба вратити на колосеке Трећег рајха.

Оне, који нису желели да стану на те колосеке, трпали су у концентрационе логоре. 1945. године многе Лужичане, који су се повлачили под налетима Црвене армије, хитлеровци су насилно укључивали у редове фолксштурма. Долазак совјетских војника Лужичани су дочекали с радошћу и изразили жељу да се присаједине Чехословачкој, обративши се совјетској влади да пружи гаранције безбедности за будућу Лужичку аутономију. Стаљин није желео да „откида“ комад земље од ДР Немачке – пријатељске Совјетском Савезу земље, па су тако наде Лужичана остале на папиру.

Не можемо рећи да се данас немачка влада не брине о очувању лужичке културе. Премного су патњи нанели западном словенству Германи, и званичне власти труде се да изгледе ту историјску неправду. У Немачкој се неколико института и друштвених организација бави истраживањем историје и културе Лужичких Срба, проучавањем њиховог језика и традиција. У местима у којима компактно живе представници срболужичке националности сви натписи су двојезични – на немачком и срболужичком језику. Срболужичани имају свој радио, своју литературу и медије. Али сви ти напори неће спасити Лужичане од нестанка: средином XX века њих је било преко 150 хиљада, а данас – највише 60 хиљада! Шта Лужички Срби имају заједничко са Русијом осим заједничког словенског порекла са руским народом? Испоставља се, да нас обједињује још доста тога. Међу Лужичанима, као и међу Русима, увек су била популарна имена Михаил, Петар, Андреј, Станислав, Павле, Јуриј, Марија. Како пише С.Д.Прјамчук, „у Русији је било познато да постоји лужички народ још крајем 17 века. 1697. године Императору Русије Патру Првом, који је пролазио кроз Полабску Србију за време „Велике амбасаде“ у Западну Европу, у Дрездену (Дрезни), лужички филолог Михаил Френцел (1628-1706) му је у име Лужичана поклатио неколико својих књига на лужичком језику“. Он је написао Патру Првом и следеће: „...најсветлијем и најснажнијем Цару, непобедивом императору и великом књазу, милостивом господину, цару Казанском и Астраханском, свемоћном књазу многих земаља и многих милиона поданика, који говоре нашим српским или сарматским језиком, који је својим доласком усрећио Полабску Србију – Саксонију и Дрезден, који су основали Лужичани.

Руска земља је велиако и проистрано царство, тако да велики цар моћно влада од литванских граница и од Каспијског мора до самог Леденог океана и до граница царства татарског. Нама, Лужичанима, такође је познато из историје, да ваше царско височанство са свим својим поданицима припада и грчкој православној религији од 989 године. Пошто Руси – московитјани говоре на нашем српском – словенском језику, ја покорно дарујем најмилостивијем цару вендске или српске свете књиге, које сам ја превео и издао у корист српског народа, и покорно молим да их однесете у вашу Русију како би московитјани из њих сазнали да истинска и апостолско-лутеранска религија цвета у Полабској Србији код Лужичких Срба“.

Судбина Лужичана увек је интересловала руске дипломате, научнике и књижевнике. Амбасадор Руске империје у Константинопољу Ј.Новиков је одбранио магистарску дисертацију на тему срболужичког језика. Познати слависта из XIX века И.Срезњевски је проучавању лужичких језика посветио више година, а историчар А.И.Тургењев је, путујући по Немачкој, писао родитељима (цитат по С.Д.Прјамчуку“): „Руском Словену Лужица и Поморјанија треба да буду интересантнији од Италије: зато што је у Италији живео народ, нама апсолутно туђ, а овде у Лужици и Поморјанији све одише словенизмом, ми овде налазимо трагове древних предака наших и у потомцима њиховим, Лужичким Србима, и Кашубима – поморјанима видимо још неке остатке древних словенских манира и обичаја. Купили смо Библију и неке друге вендске – лужичке књиге и трудићемо се да сакупимо Библије на свим словенским дијалектима“.

Један од идеолога препорода срболужичког народа Јан Смолар, словенофил и поклоник Русије, 1859 године отишао је у Петербург да би се састао са својим руским истомишљеницима. Затим је он боравио у Русији још два пута. Ј.Смолар је од стране руске владе одликован орданом Свете Ане другог степена за научне заслуге и изабран је за дописног члана Харквског универзитета. Саборци Ј.Смолара такође су са надом гледали у Руску империју, видећи у њој заштитницу словнства.

Године 2006, за време посете Владимира Путина Немачкој, лужичка јавност му се обартила писаменом молбом да посети Лужицу. На жалост, програм посете одређивала је страна – домаћин (власти Немачке) и Путин није могао да по сопственој иницијативи уноси корекције у програм посете.

На територији Заједнице Независних Држава (ЗНД) данас живи приличан број потомака Лужичана, чији су преци пре много столеће кранули преко Пољске даље на исток – у Литванију, Белорусију, Русију и на Украјину. Велика већина њих већ је до тог времена сматрала себе Пољацима, иако су они у ствари били попољачени Срболужичани. Временом су се ти људи почели идентификовати као Литванци, Белоруси, Руси и Украјинци. Тако се догодило са представницима презимена Мењ, Гулјевич, Смолар, Горчински, Навка. Презиме Гулјавич се данас сматра исконско белоруским, а презиме Смолар – исконско украјинским, док презиме Горчински важи за исконско пољско.

Аутор химне Лужичких Срба и класик Срболужичке литературе Хандриј Зејлер (1804 -1872) написао је изванредан текст «Где је српски родни завичај?» у коме је поставио питање где је отаџбина Срба - у Прусској, Литванији, Чешкој, Пољској, на Балкану или у Русији (на свим тим територијама данас живе потомци Лужичана). На крају сам Х. Зејлер сам даје одговор на своје питање, да се отаџбина Срба простире од обала Лабе (Елбе) и Дунава, до Црног мора и Камчатке. Зато се Русија нипошто не би требала окретати од Лужичких Срба, већ на против, треба да доприноси процвату срболужичке културе, да проучва историју тог народа и његове обичаје. Уз то још, многи који воде порекло из Лужичке Србије, ушли су у структуре власти Немачке. На пример, Американци брижљиво и ненаметљиво покушавају да подчине себи русински покрет Закарпатја, који је сада проруски расположен. У САД делује Карпатско-русински научни центар, који одржава тесне везе са професором Универзитета у Торонту (Канада) Полом Магочијем, етничким Русиним, који се налази на челу катедре украјинистике, а неки високи политичари и чиновници САД имају русинско порекло, на пример Марк Сингел – гувернер државе Пенсилваније из редова Демократске партије САД или Том Риц – гувернер Пенсилваније од 1995 до 2001. године из редова републиканаца.

Данас су у Чешкој и Пољској створени културни центри, који обједињују истраживаче срболужичке историје и традиција, јер је познато да је Варшава увек тежила да у Лужичкој Србији има „снажну словенску позадину“ на немачкој територији. Нарочито су активно Пољаци сарађивали са Лужичанима за време Другог светског рата. У априлу 2009. године депутат пољског Сејма Анжеј Гурски обратио се МИП Пољске са званичном препоруком да се активније сарађује са Срболужичанима и чашће Берлину поставља питање о очувању њихове културне самобитности.

Русија је највећа словенска држава у свету и она не би смела да окрене леђа малобројном словенском народу у далекој Немачкој, тим пре што у самој Русији живи неколико хиљада потомака Срболужичана. Надајмо се да ће срболужички народ умети да сачува свој језик и своју културу јер, како је говорио немачки филозоф, поклоник лужичке културе Јохан Гердер, „народи су Божје мисли“.

Извор: <http://srb.fondsk.ru/news/2011/01/13/luzhichki-srbi-sudbina-naroda.html>